

Jacek Poznański

"La Bible du Coeur de Jésus : un livre de vie pour les générations du IIIe millénaire", Édouard Glotin, Paris 2007 : [recenzja]

Studia Theologica Varsaviensia 46/2, 304-309

2008

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

wej ewangelizacji. W to dzieło winni być zaangażowani wszyscy ochrzczeni, każdy stosownie do swych osobowych predyspozycji i możliwości oraz niesionego powołania. Zresztą, każdy człowiek winien ciągle odkrywać swe możliwości czynienia dobra i obdarowywania innych, zwłaszcza w tych wielkich wartościach jakimi jest rodzina i dar życia.

Przekaz wiary, jak wskazuje Kongres w szczególny sposób koncentruje się na rodzinie. Jest to oczywista prawda, która jednak wymaga ciągle odradzającego się świadectwa wiary i miłości, oświeconej blaskiem prawdy (*Veritatis splendor*). Co więcej, nikt nie jest w stanie doskonale zastąpić rodziny w tym świadectwie. Okazuje się bowiem, że jest to funkcja niezbywalna, która nie powinna być poddawana interpretacjom ideologicznym. Ten znak dodatkowo czyni z tego aktu szczególnie wymowny znak Bożej łaski, doświadczanej przez ludzi.

Bp Andrzej F. Dziuba

Édouard Glotin, SJ, *La Bible du Coeur de Jésus. Un Livre de Vie pour les générations du IIIe millénaire*, avec la collaboration de X. Skof, M. Pradère, J.-D. Moneyron ; Préface du cardinal Chr. Schönborn, Presses de la Renaissance, Paris 2007 (juin), p. 765.

Nabożeństwo do Serca Jezusa, podobnie jak i inne nabożeństwa po soborze Watykańskim II, przeżywa swój kryzys (choć niektórzy mówią o powolnym jego odradzaniu się, szczególnie w Ameryce Łacińskiej). W krajach Zachodnich prawie całkowicie zniknęło ono z praktyki liturgicznej Kościoła, a młodzi ludzie już nie czują tego nabożeństwa. Być może odpowiedzialność za taki stan rzeczy ponosi sposób praktykowania tego nabożeństwa, nacechowany pewną dewocjonalnością, jak i sposób reflektowania tajemnicy Serca Bożego, w których brakuje prób nawiązania kontaktu z nową wrażliwością religijną młodego pokolenia i w ogóle chrześcijan dwudziestego pierwszego wieku. Taka możliwość pojawia się dzisiaj, gdy lepiej zaczynamy rozumieć biblijne znaczenie pojęcia „serce” oraz gdy refleksja nad tajemnicą Serca Jezusa skupia się przede wszystkim na Jezusie i jego miłości do nas a nie na fizycznej części Jego ciała (dlatego też wskazane jest mówienie o „Sercu Jezusa” niż na przykład używanie określenia „Najświętsze Serce”, „Serce Boże”; zaleca się też unikanie przedstawięń izolujących Serce Jezusa od osoby Jezusa).

W roku 2006 Kościół wspominał 50. rocznicę opublikowania przez Piusa XII encykliki *Haurietis Aquas* (1956), dokumentu mającego wskazać, już w połowie dwudziestego wieku, kierunek rozwoju kultu Serca Jezusa. Z tej okazji pojawiły się dwa papieskie teksty, które można uważać za komentarz do tej en-

cykliki. Pierwszy to przesłanie z okazji 50 rocznicy encykliki, a drugi to list na Wielki Post 2007, w którym papież zachęcał, aby chrześcijanie skierowali wzrok na przebity bok Chrystusa ukrzyżowanego. Natomiast w lipcu 2007 pojawiła się na rynku francuskim szczególnie pozycja książkowa: monumentalne dzieło o Sercu Jezusa napisane przez Édouarda Glotina: *La Bible du Coeur de Jésus*.

Édouard Glotin, jest jezuitą. Urodził się w 1927 roku w Bordeaux, a obecnie mieszka w Lyon. Studiował literaturę na Sorbonie oraz filozofię i teologię w Brukseli. Specjalizował się w katechezie. Spędził 15 lat w Paray-le-Monial, miejscu życia i działalności św. Małgorzaty Marii Alacquoque, które od lat jest centrum duchowości Serca Jezusa. W swojej pracy naukowej zajmował się filozofiami symbolu, badał zjawisko ezoteryzmu oraz nowej religijności. Jest cenionym autorem przede wszystkim dzięki wypracowanemu przez siebie symbolicznemu podejściu do katechezy Serca Jezusa. Opublikował: *La Coeur de Jésus, signe de salut, J'entends battre ton coeur* (DDB, 1984); *Le Coeur de Jésus. Approches anciennes et nouvelles* (Bruxelles, Lessius, 2001); *Voici ce Coeur qui nous a tant aimés* (Editions de l'Emmanuel, 2003) i wiele artykułów.

Inspirując się Katechizmem Kościoła Katolickiego Glotin chce zaproponować organiczną syntezę wiary chrześcijańskiej w oparciu o tajemnicę Serca Jezusa. Glotin zauważa, że wokół osoby Chrystusa wszystkie tajemnice chrześcijańskie organizują się w pewien „porządek symboliczny”, w którym przebite Serce Jezusa reprezentuje, jako symbol wewnętrzności i miłości, świetliste centrum spójności. Celem całej książki Glotin jest zweryfikować tę zasadę.

Jak autor realizuje swoje plany? Dzieło jest podzielone na cztery części, z których każda zawiera trzy rozdziały. Każda część jest zorganizowana w ten sam sposób: zanim autor przechodzi do tematów bezpośrednio związanych z Sercem Jezusa, są one poprzedzone ogólnymi wprowadzeniami dotyczącymi: doświadczenia symbolicznego, relacji pomiędzy Pismem Świętym i Tradycją, inkulturacji oraz katechezy. Tematy te są dla Glotina bardzo istotne dla właściwego przedstawienia i rozumienia omawianego zagadnienia.

Swoją książkę Glotin zaczyna od duchowego prologu, będącego rozwinięciem interesującej myśli św. Augustyna, która doprowadziła go do symbolicznego zrównania Serca Jezusa z księgą Biblii. Z tej inspiracji powstała też cała omawiana książka. Następnie, pierwszej części książki, Glotin wprowadza czytelnika w 'gramatykę symboliczną' i ukazuje powiązanie symbolu i tajemnicy, omawia doświadczenie symboliczne, i daje wskazówki odnośnie interpretacji symbolu. To wprowadza do rozważań nad symbolem serca. Glotin analizuje samo słowo „serce”, przedstawienia graficzne tego symbolu oraz rozumienia symbolu „serca” (symbol ten najpierw odnosił się 'wewnętrzności', potem do 'miłości', a współcześnie do pojęcia 'centrum'). Metoda symboliczna

pozwala przy tym autorowi pogodzić biblijny (duchowy) i nowożytny (literalny) sens terminu „serce”.

Następnie autor prowadzi swoją refleksję w kierunku zarysowania relacji pomiędzy Biblią i Tradycją (część druga). Rozdział piąty, zawarty w tej części, wydaje się centralny dla całego dzieła. Głównym celem Glotina jest wykazanie w sposób naukowy, że tajemnica Serca Jezusa nie jest późnym wtrętem do teologii chrześcijańskiej, ale stanowi część pierwotnego dziedzictwa Objawienia biblijnego planów Bożych, ukazuje się jako jedna z boskich tajemnic objawiona „od początku”: prefigurowana już w Starym Testamencie, ukazana w Nowym Testamencie, oraz stopniowo przez dwa tysiące lat (szczególnie ostatnie trzysta lat) odczytywana w swoim znaczeniu i roli. Według Glotina w swoim aspekcie rekapitulującym całość wiary, tajemnica Serca Jezusowego nie mogła logicznie ukazać się jasno świadomości Kościoła inaczej niż w bardzo długim i powolnym procesie eksplikacji, zajmującym kilkanaście wieków. Ta tajemnica wymagała przede wszystkim dojścia do głębszego rozumienia egzegetycznego pojęcia ‘sensus plenior’ tekstu biblijnego. To pojęcie pozwala zintegrować w biblijne misterium Serca Jezusa nie tylko naukę Ojców Kościoła, ale doświadczenie, które posiadali mistycy i teologowie średniowieczni. W tej części książki Glotin analizuje wielkie teksty biblijne, które legły u fundamentów duchowości Serca Jezusa. Autor szczególnie zwraca uwagę na Janowy opis „przebitego boku Baranka” jako szczyt jego mistycznej wizji. Analizy autora przebiegają tutaj na dwóch liniach: od tajemnicy Serca Jezusa do symbolu serca (droga analiz biblijnych); oraz od symbolu do misterium chrześcijańskiego ujętego w trzech blokach: Trójca Święta, Wcielenie, Odkupienie (droga refleksji teologiczno-dogmatycznej).

Kolejny rozdział zajmuje się doświadczeniem Serca Jezusa. Glotin zwraca uwagę na wielopostaciowość tego fenomenu. Autor rozróżnia aż dziesięć typów tego doświadczenia. Osobny paragraf poświęca osobie i doświadczeniu św. Małgorzaty Marii Alacoque. Ukazuje tutaj różnorodne historyczne warianty duchowości Serca Bożego od Ojców Kościoła pierwszych wieków aż po wkład Jana Pawła II, zaznaczając przy tym, jak tajemnica przebitego Serca Jezusa, zostaje coraz bardziej odkrywana jako tajemnica Miłosierdzia Bożego. Miłosierdzie Boże ukazuje się ostatecznie jako źródło wydarzenia Paschalnego (dla tego słusznie jest celebrowane tydzień po Triduum).

W części trzeciej książki Glotin podejmuje zagadnienie inkulturacji, której pojęcie i wizję najpierw precyzuje we wstępnym rozdziale, wskazując na jej konieczność. Jako konkretne realizacje tego zadania autor zarysowuje dzieje misji szerzenia duchowości Serca Jezusa jaką otrzymali jezuici, a następnie przykłady współczesnej inkulturacji w dziele Henry Ramière’a, Pierre Teilhard de Chardin, oraz Sr. Faustyny Kowalskiej i Karola

Wojtyły. Inkulturacją kultu Serca Jezusa dzisiaj jest dla Glotina kult Miłosierdzia Bożego.

W końcu część czwarta z trzema swoimi rozdziałami stara się podjąć jeszcze raz całość tajemnicy Serca Jezusa by określić jej aktualną funkcję katechetyczną, którą według Glotina jest rekapitulacja całości misterium chrześcijańskiego. Autor zwraca uwagę na podjęty przez posoborowy Kościół wysiłek skoncentrowania katechezy wokół misterium paschalnego, co z kolei definiuje nową, bogatą przestrzeń symboliczną, gdzie przebite Serce Jezusa zajmuje miejsce centralne. Glotin rozwijając własną koncepcję katechezy w kontekście tajemnicy Serca Jezusa, szczególną uwagę poświęca dziełu św. Jana Eudes, który wyraźnie ukazał potrzebę reorientacji refleksji chrześcijańskiej w kierunku centrum wiary. Dlatego katecheza winna mieć ciągle świadomość centrum wiary i wszystkie prawdy wiary do tego centrum w sposób jasny odnosić.

Analizując historię rozwoju dogmatów i teologii, Glotin ukazuje misterium Serca Jezusa jako klucz do lektury katolickiej dogmatyki, która w końcu niejako naturalnie doszła do refleksji nad współdziałaniem Matki Pana w dziele zbawczym swojego Syna. Dlatego kolejny rozdział rozważa tajemnicę Serca Maryi. Jest przy tym interesujące, że w znaku ludzkiego Serca Jezusa zbiór tajemnic wiary znajduje obiektywną spójność, ale pierwsze subiektywne doświadczenie tych tajemnic miało serce kobiety.

W całej swej książce Glotin stara się ukazać misterium Serca Jezusa zarówno od strony, którą nazywa „obiektywną” (czyli związaną z rozumową refleksją, teologią, dogmatami i nauką wiary) oraz od strony „subiektywnej” (czyli od strony subiektywności mistycznego życia Kościoła i jego świętych). Według Glotina Sobory powszechne pierwszego tysiąclecia dokonały fundamentalnej lektury misterium Zbawienia, którą można by określić jako ‘lekturę obiektywną’. Ale dopiero od drugiego tysiąclecia mistycy zaczęli otrzymywać objawienie tego, co wydarzyło się w cierpiącym Sercu Zbawiciela, i w ten sposób zaczęli tworzyć teologię ‘subiektywności’ Chrystusa. Jest to ciekawe spostrzeżenie, które jest jednak przykładem raczej duchowej lektury historii teologii chrześcijańskiej. Autor bardziej niż rekonstrukcje historii, prezentuje pewną teologię historii.

Bez wątplenia dzieło Glotina realizuje trzy kryteria relewantności duchowości Serca Jezusa dla współczesnego życia Kościoła zaproponowane przez Bruno Ramazzoti (*The Spirituality of the Pierced Heart of Jesus*, Saint Paul Publications – Africa, 1992, p. 19): po pierwsze, podkreśla centralność osoby Jezusa; po drugie, zwraca się do bogatych źródeł biblijnych i patrystycznych oraz symboliki serca; po trzecie, kładzie nacisk na fakt, że Serce Jezusa objawia nam w pierwszym rzędzie miłość i miłosierdzie. Glotin stara się stworzyć solidne fundamenty nowego ujęcia tajemnicy zbawczej miłości objawionej w symbolu

„serca”. Fundamenty te osadza mocno biblijnie i historycznie. W świetle dwóch tysięcy lat tradycji, symbol Serca Jezusa jawi się jako uprzywilejowany wyraz tajemnicy miłości miłosiernej Trójcy Świętej przeznaczone dla dzisiejszego człowieka. Glotin odkrywa na nowo bogactwo i nowość tradycji i jednocześnie proponuje nowe idee, które harmonijnie integrują się w całość przekazanej wiary (aby to pełniej zobaczyć, Glotin zachęca, by mieć przy sobie KKK oraz Biblię). Chodzi mu przy tym o ukazanie z różnych punktów widzenia, że Serce Jezusa stanowi ciągle „dynamiczny zarodek”, z którego może wyjść kerygmatyczna ekspozycja wiary (wyjaśnienie jej istotowego przesłania).

Książka ma bardzo jasną, chociaż misterną strukturę. Na pewno wieloaspektowość wywodu utrudnia lekturę i kładzie na czytelnika duże wymagania. Czasami niektóre fragmenty książki wydają się trochę przegadane, a pewne motywy chyba zbyt często się powtarzają (choć to może pomóc nie wyrobionemu czytelnikowi). Lektura jest wymagająca, ale też bardzo inspirująca. Teologia uprawiana przez Glotina jest zdecydowanie pastoralnie i duchowo zorientowana, wszechstronna i angażująca człowieka w sposób całościowy. To, czego brakuje, to systematyczne opracowanie odniesienia duchowości Serca Jezusa do Eucharystii oraz Kościoła, dwóch centralnych wymiarów we współczesnej refleksji teologicznej oraz w życiu konkretnych wspólnot Kościoła. Na pewno warto ten brak w przyszłości uzupełnić, tym bardziej, że książka podaje kilka istotnych wskazówek w tym kierunku.

Jako że książka i tak jest obszerna (765 stron), odnośniki oraz kilka innych pomocniczych materiałów zostały umieszczone na stronie internetowej : <http://www.labibleducoeurdejesus.com/>. Ta strona jednak jest trudna do zrozumienia, gdy nie posiada się samej książki. Znajdują się na niej trzy rodzaje uzupełnień. Największą część zajmują różnego rodzaju obszerne przypisy. Poza tym znalazł się tam nowy przekład encykliki *Haurietis Aquas*, której przeczytanie jest nieodzowne przed zabraniem się za lekturę *La Bible du Coeur de Jésus*. Następnie są tam trzy teksty Benedykta XVI (Kard. J. Ratzingera), które odnoszą się do tej encykliki. Trzecim dodatkiem są komentarze do 83. kolorowych reprodukcji dzieł sztuki z różnych kręgów i okresów sztuki chrześcijańskiej, dotyczących lub jakoś wiążących się z Sercem Jezusa. Te reprodukcje i komentarze mają ważną funkcję nauczania czytelnika przechodzenia od obrazu (Serce Jezusa to przede wszystkim obraz) do tekstu (Biblii). Ilustracje te mogą też służyć jako wizualna pomoc do codziennej modlitwy. W tekście w rozważań wplecione są wyróżnione wypisy z dzieł teologicznych, kościelnych i z literatury pięknej. W ten sposób książka chce stać się syntezą teologii i sztuki, duchowości i liturgii. Glotin stara się realizować postulat łączenia teologii spekulatywnej i teologii symbolicznej (w jego sposobie uprawiania teologii można wyczuć twórczą inspirację dziełem Hansa Ursa von Balthasara). Stąd książka od-

wołuje się zarówno do rozumu jak i do afektywności czytelnika. Autor jest przekonany, że zarówno rozumienie, jak i afektywność dążą do tego samego miejsca, które Biblia nazywa 'sercem'.

Książka ma duże walory dydaktyczne. Prawie każda strona posiada na marginesie wyciągnięte z danego paragrafu zdanie, które ujmuje krótko centralne zagadnienie właśnie omawiane. Każdy rozdział jest poprzedzony bardzo krótkim wprowadzeniem do głównych myśli rozdziałów oraz kończy się podsumowaniem. Czytelnik napotka też wiele tablic i graficznych zestawień pozwalających szybko zobaczyć jakiś historyczny proces; dodatkowo indeks osobowy, obszerna lista skrótów, obszerny słownik trudniejszych terminów, lista ilustracji, wraz z ich dokładnymi danymi pozwalają szybko zorientować się w całej złożonej strukturze publikacji. Przypisy są w książce ograniczone do minimum, tak więc książka po otwarciu nie przeraża notkami.

Monografia nosi podtytuł: „Księga życia dla generacji trzeciego tysiąclecia”. W powstaniu książki brało udział wiele młodych osób, i stąd Glotin ma nadzieję, że będzie ona łącznikiem między pokoleniami oraz, że będzie miała odniesienie do wrażliwości nowego tysiąclecia. Książka w intencji autora jest przeznaczona dla ludzi młodych, szczególnie generacji Jana Pawła II. W tekście czuje się wiele inspiracji zaczerpniętych z dzieła polskiego papieża oraz Benedykta XVI. Glotin widzi szczególnie w papieskim nauczaniu o Bożym Miłosierdziu dążenie do tego, aby otworzyć dla Kościoła trzeciego tysiąclecia drogi odnowionej mistyki Serca Jezusa.

Publikacja jest przeznaczona przede wszystkim dla ludzi po podstawowych studiach teologicznych. Oni są zachęceni do ciągłej lektury i najwięcej z niej mogą skorzystać.

Jeśli idzie o innych czytelników, Glotin zaprasza ich do wybrania sobie tych rozdziałów, które czują, że im odpowiadają. Na pewno tym osobom dużo pomoże drugie czytanie.

Dzieło życia Glotina, trzeba bez wątpienia zaliczyć do „Reference”. Obok ambicji teologicznych i systematycznych, książka chce być także podręcznikiem i źródłem dla współczesnego ewangelizatora i katechety, czyli posiada jak najbardziej wymiar praktyczny. Glotin przez swoje analizy biblijne, teologiczne, historyczne i socjologiczne próbuje odtworzyć głębokie i płodne dla współczesności rozumienie tajemnicy Serca Jezusa, które będzie dobrym narzędziem dla głoszenia Dobrej Nowiny dzisiejszemu człowiekowi.

Jacek Poznański SJ